

Hur ger man 570 anställda från vitt skilda yrkesområden utspridda på 1000 rum i en 100 år gammal kulturmärkt stenbyggnad en god arbetsmiljö? Den frågan har Kungliga Operans förvaltare brottats med under många år.

Stockholms stadskärna är fylld av byggnader som tillhör vårt kulturarv. En av de mest använda är Kungliga Operan, som invigdes den 19 september 1898. Bakom de massiva stenväggarna ryms cirka 570 personer inom alla tänkbara yrken i Operans del av byggnadens 1000 rum. Höga krav ställs på arbetsmiljö och infrastruktur, inte minst när det gäller inomhusklimatet.

Charlotta Andersson är fastighetsförvaltare hos Statens fastighetsverk och ansvarig för Operan, Dramaten, Hallwylska museet och Musikmuseet.

— Det är Statens fastighetsverk som har fått i uppdrag att förvalta dessa landets gemensamma egendomar, berättar hon. Vår uppgift är att bevara byggnadernas själ och

karaktär, men samtidigt anpassa dem efter dagens behov och användning. Vi ska vara en serviceinriktad hyresvärd och erbjuda ändamålsenliga lokaler.

Enligt ett riksdagsbeslut omfattas Operan av det som kallas kostnadshyra, vilket innebär att drift, underhåll, kapitalkostnader och administrativa kostnader ska täckas av hyran. Det finns alltså ingen extra pott utöver hyran att ösa ur.

Känsliga hyresgäster!

Allt har sitt pris och denna vackra arbetsplats saknar en mycket av det som vi i dag förknippar med en effektiv arbetsplats. Operans hyresgäster är ingen homogen grupp, som till exempel vanlig kontorsper-

sonal. Här samsas de mest skilda yrkeskategorier, från administrativ och teknisk personal, lokalvårdare, hantverkare, elektriker, skräddare, perukmakare till operabaletten, musiker och sångare.

— Det är en känslig grupp hyresgäster med många olika krav, säger Charlotta Andersson. Sångare vill ha extremt hög luftfuktighet, liksom de känsliga instrumenten. Baletten vill ha varmt, minst 22 grader krävs för att de inte ska få skador, andra vill ha svalare. Syateljén är för varm sommartid och för dammig, bland annat beroende på all tyghantering.

Det kan tyckas att det är en alltför krävande grupp hyresgäster, men det vill inte Charlotta Andersson hålla med om.

Knepig klenod ***alla ska trivas på Operan***

Göran Ivarsson på besök i syateljén.

Charlotta Andersson

Sångare vill ha extremt hög luftfuktighet, liksom de känsliga instrumenten. Baletten måste ha varmt, minst 22 grader, för att de inte ska få skador, andra vill ha svalt.

— Jag tycker att det är fantastiskt att vi kan bevara Operan och all den hantverksskicklighet som ligger bakom varenda föreställning. Man får aldrig glömma att kraven på hyresgästerna är enormt stora; de ska prestera en hundra procent lyckad föreställning varenda gång. Frågan är om byggnaden i längden klarar av dessa förväntningar som verksamheten har.

Andra tider med nya krav

— När Operan byggdes ställdes helt andra krav på vad som var behagligt inomhusklimat än i dag, berättar Göran Ivarsson, som är biträdande förvaltare. I dag har vi stora krav på en fungerande ar-

betsmiljö, inte minst när det gäller ventilation, värme, kyla, fukthalt och luftkvalitet.

— Den stora renovering som gjordes 1972 till 1989 var nödvändig, men den löste inte alla problem. Bland annat medförde termiken i Operans salong och orkesterdike vissa problem.

I orkesterdiket sitter musiker med instrument som är mycket känsliga för förändringar i luftfuktigheten. Instrument av trä måste stämmas om gång på gång om fukthalten varierar för mycket. Orkestern har också upplevt stora problem med kyla och drag.

— I samband med att vi nu renoverar golvet bygger vi om så

att luften kommer underifrån i stället för från sidan, berättar Göran Ivarsson.

Charlotta pekar mot scenen, som är inplastad för att skapa undertryck under byggnadstiden. Plasttältet döljer den blygrå järnridån framför Operans scen.

— Järnridån får publiken aldrig se, säger Charlotta Anderson, men den går alltid ned efter föreställningen som en del av brandskyddet.

Hett i ateljén

Ett knivigt problem är syateljén, som ligger direkt under yttertak. Ljuset silar in vackert och utsikten är hänförande, men närheten till

”Det var jättebra med enkäten, så att man fick komma till tals.” Marit Bergman, herr- och damskräddare

yttertaket gör ateljén för varm på sommaren och för kall på vintern.

— Syateljén behöver dessutom extra mycket belysning, vilket också genererar värme, liksom alla strykjärn som måste finnas i direkt anslutning till sömnadsborden, fortsätter Göran Ivarsson.

Ständiga klagomål

De ständiga klagomålen på inomhusmiljön gjorde att Statens fastighetsverk i samråd med Operans fastighetsavdelning beslutade sig för att göra en nulägesanalys.

— Vi gjorde en offentlig upphandling och fick intresseanmälan från 18 av landets främsta aktörer inom klimatområdet, säger Charlotta Andersson.

— Efter urvalsprocessen föll valet på Heleniusgruppen, där också Trivas Inomhusmiljö ingår som en viktig samarbetspartner, fortsätter Charlotta Andersson. Heleniusgruppen hade den erfarenhet vi krävde och täckte dessutom den mänskliga aspekten av arbetsmiljön – personalens trivsel.

”Vi har fått ett utomordentligt underlag”

Heleniusgruppens utvärdering ligger på Charlottas skrivbord. I den tjocka rapporten står det i svart på vitt vad mätningar i de 65 viktigaste rummen och analyser av de omfattande personalenkäterna givit för resultat.

— Vi har fått ett utomordentligt underlag att gå vidare ifrån, berättar Charlotta Andersson. Nu har vi en objektiv bedömning om hur byggnadens klimatsystem fungerar och vad som måste åtgärdas, tekniskt och kommunikationsmässigt.

— Ett exempel är att det fanns brister när det gäller information och kommunikation mellan oss och Operans personal, och det arbetar vi på att förbättra.

Enligt Charlotta Andersson är dialogen med hyresgästerna avgörande för goda lösningar.

— Tack vare all personal som besvarat en brukarenkät har vi

fått en värdefull kartläggning av deras åsikter och identifierat brister i handhavandet. Vanligtvis har vi kontakt med Operans fastighetschef, men nu har vi fått en bredare bild över hur saker och ting är.

Ett återkommande handhavandeproblem är att hyresgästerna ställer upp dörrarna.

— Enligt brandskyddsbestämmelserna ska dörrarna vara stängda, säger hon. De öppna dörrarna gör också att ventilationen sätts ur spel.

Stora brister i ritningarna

I samband med klimatutredningen fick Helenius uppdraget att uppdatera alla relationsritningar över ventilationssystemet och lägga in aktuella ritningar i ett CAD-program.

— Ritningarna ska alltid vara uppdaterade, men här hittade vi stora brister. Nu har vi aktuella arkitekt-, konstruktions- och ventilationsritningar.

Innan projektet startade fick alla enhetschefer på Operan information om orsaker, syfte och mål.

— Det var Trivas Inomhusmiljö som höll i den presentationen. Så snart vi strukturerat materialet och sett över tidsramar och kostnads-kalkyler kommer vi att presentera materialet för Operans och vår egen personal.

Charlotta Andersson är mycket nöjd med samarbetet och menar att Statens fastighetsverk fått det avstamp de behövde.

— Vi kommer att schemalägga åtgärderna på ett, två eller fem år, beroende på prioritering. Det viktiga är att fortsätta mot målet – ett kulturarv som fungerar som arbetsplats för Operans alla yrkeskategorier.